

MEET UP עסקים חברתיים 9/5/2018

השופטת בדימוס ד"ר איריס סורוקר – מנהלת מרכז חת ומרכזת הכנס

תחום העסקים החברתיים הוא תחום הולך ומתפתח בישראל. אחת הסיבות לכך היא הגברת התחרות על משאבים בעולם הפילנתרופיה. בכנס ישתתפו שחקנים מרכזיים בתחום, ביניהם עו"ד לאה פורשטט ממשרד עו"ד שמילוביץ גרינגרד פורשטט דונר, ד"ר יפעת ראובני מילר מהמסלול האקדמי המכללה למינהל, מר טל קוטנר מעמותת "זינוק לתעסוקה", המפקחת הארצית ומ"מ מנכ"ל הרשות לשיקום האסיר ד"ר רותם אפודי, גב' תמר לוי מנהלת השיווק בקרן דואליס להשקעות חברתיות וגב' רונית סגלמן מנהלת פיתוח פילנתרופיה ב"שיתופים – אסטרטגיות להשפעה חברתית". אנו מודים לכל המשתתפים ובייחוד לדוברות ולדוברים שהגיעו על מנת לתרום לפיתוח השיח בתחום חשוב זה.

עו"ד לאה פורשטט (שמילוביץ גרינגרד פורשטט דונר - משרד עו"ד) – מהותם של עסקים חברתיים

"עסק חברתי", כשמו כן הוא: מדובר בארגון אשר עושה שימוש בכלים מהעולם העסקי על מנת להשיג מטרות חברתיות, אך מעוניין להשיג אימפקט חברתי, זאת להבדיל מחברה עסקית שמובילה מהלכים של אחריות תאגידית והעיקר הוא העסק, ולהבדיל מעמותה שמנהלת פעילות חברתית על בסיס פעילות פילנתרופית. כיום, אין הגדרה רשמית בישראל ל"עסק חברתי". מחד גיסא, זה טוב כי זה מאפשר לעסקים שונים להגדיר את עצמם. מאידך גיסא, הצורך בהגדרה חוקית אקוטי על מנת לאפשר הטבות שיקדמו את תחומי הפעילות. גם למדינה יש אינטרס לקדם את המגזר הזה, שכן הוא מספק שירותים למגזר השלישי במקום המדינה. דרכי ההתאגדות האפשריות כיום כוללות יתרונות וחסרונות שונים. אם בחרתי להתאגד כחברה, לא אוכל לקבל תרומות אך אוכל לקבל השקעות. חברה עתירת פיתוח יכולה לקבל השקעות מכוח "חוק האנג'לים". כמו כן, ניתן לקזז מע"מ על תשומות. מצד שני, הדירקטוריון תמיד יהיה מחויב להשאת רווחי החברה. בחירה במבנה של עמותה או חברה לתועלת הציבור - ניתן מצד אחד לקבל תמורות ולזכות במס ולא נדרשים לשלם מע"מ, אך היקף הפעילות העסקית מאוד מוגבל. אם רוצים להרחיב אותן, צריכה להיות חברה בבעלות העמותה והמדינה לא מעודדת זאת ומאלצת מיסוי כפול. כך למעשה, אין מבנה מתאים כיום לעסק חברתי.

באנגליה החוק מאפשר הקמת עסק חברתי משנת 2004 (CIC). הוקם רגולטור ייעודי וניתנות הטבות מס למשקיעים (זיכוי במס הכנסה של 30% מסך ההשקעה המצטברת או דחיית תשלום מס רווחי הון עד למועד המימוש).

פורום העסקים החברתיים בישראל מקדם הצעת חוק שעברה בכנסת בקריאה טרומית ונמצאת בהכנה לקריאה ראשונה. מדובר בתיקון לחוק החברות שמאפשר לייצר חברה שפעולתה מיועדת למימוש פעולות חברתיות שנקבעו בתקנונה ולא דווקא השאת רווחים. מהי מטרה חברתית? לעומת המודל האנגלי, שבו כל דבר שאדם סביר יראה כאינטרס קהילתי יכול להיחשב, בארץ הלכו על רשימה מצומצמת יותר של מטרות הכלולות בתוספת השנייה לחוק החברות הכוללת מקרים

שבהם ניתן להקים חברה לתועלת הציבור. בימים אלה, יש דיונים במשרד האוצר כיצד לתמרץ הקמת עסקים חברתיים, למשל פטור או הקלה על חלוקת דיבידנד לבעלי השליטה.

לסיכום, עד שהמחוקק הישראלי ייתן לעסקים החברתיים כלי תאגידי של חברה שאינה מחויבת להשיא רווח והיא בעלת מטרה חברתית המפורטת בתוספת השנייה, יש לבחור את צורת ההתאגדות מתוך הצורות הקיימות כיום בחוק.

לגבי רגולציה של עסקים חברתיים, משרד המשפטים מעוניין שהרגולטור יהיה תחת רשם העמותות, משמע רגולציה מחמירה ומדידה של הפעילות החברתית.

ד"ר יפעת ראובני מילר (המסלול האקדמי המכללה למינהל) – מודלים למימון עסקים חברתיים

נפנה למאמרה של ד"ר ראובני מילר בנושא " CDFIs בישראל: בדיקת היתכנות", בקישור הבא:

<https://www.colman.ac.il/sites/default/files/CDFI.pdf>

מר טל קוטנר (עמותת זינוק לתעסוקה) – שיקום תעסוקתי לאוכלוסיות מוחלשות

הפתרון שעלה מקבוצות מיקוד עם צעירים ועמותות זה ליצור תחושת חיבור. לכן, יש ליצור מעין הקהילה שיתופית שעוזרת אחד לשני, תומכת ומעודדת.

אסירים משוחררים: נמצאה הלימה בין האסירים לבין כיתה ברופין של קשיי למידה ובעיות קשב. הפתרון היה שהם יצאו מהכלא וילוו אותם במשך שנה וחצי-שנתיים כדי לשלב אותם בחברה. המטרה היא לחסוך למדינה בגין כל אסיר שנמצא בכלא. הבעייתיות עלתה בהשגת תקציב לפרויקט. רוב התורמים והקרנות לא מעוניינים להשקיע באסירים.

צעירים בסיכון: לא היו מעוניינים להשקיע בתכנית של 3 שנים, רצו לשנה בלבד. כמו כן, למלכ"ר לוקח בערך שנתיים להיות מוכר במס הכנסה. לכן, רוב התרומות לא רוצות בלי ההכרה במיסוי (ס' 46). גם משרד הרווחה חזר בו, רצה לאמץ את המודל רק אחרי שיוכיח שהוא מצליח.

יש לציין, שהקרנות הקיימות נותנת סוג של הלוואה ולא תרומות. משרדי ממשלה זה בעזרת מכרזים. לכן, זה בעייתי כי עסק חברתי זה לאו דווקא להשאת רווחים אלא לתמורה חברתית.

המלצות וסיכום:

- להקים גוף ממלכתי ברשות משרדי ממשלה שיעבוד עם המגזר השלישי והרביעי שיעזור ליזמים חדשים
- זמינות של מידע בעזרת פורטל ספציפי
- לקצר את הזמן לקבלת ההכרה למס הכנסה לצורך תמורות
- להרחיב את ההגדרה של העסקים
- ליצור איזשהו בנק לעסקים חברתיים, קרנות למימון ראשוני
- לעודד עמותות לאמץ מיזמים חדשים ולתת תמריצים כלכליים בהתאם

- לתת הקלות של מיסים ואגרות לעסקים חברתיים ועמותות בעזרת תהליך זריז ונגיש

ד"ר רותם אפודי (מפקחת ארצית ומ"מ מנכ"ל, הרשות לשיקום האסיר) – עמותות ואג"ח לשיקום אסירים משוחררים

הרשות לשיקום האסיר סובלת מתקציב דל ולא מספיק. אין פרופורציה בין הכספים לשיקום לבין הכספים המושקעים בזמן שהאסירים בכלא לבין התקציב המושקע בשיקום אסירים משוחררים. יש לא מעט עמותות שפונות לרשות לשיקום האסיר. לטעמה, יש נושאים שלא צריכים להיות נושא לעסק חברתי ולהפרטה. יש תחומים שהמדינה חייבת להיות אחראית עליהם (מפנה לבג"ץ בתי הכלא). מדובר בתחומים העלולים להוות פגיעה הנוגעים בזכויות אדם. ככל שהנושאים האלה יצאו לידיים פרטיות צריכה להיות רגולציה מאוד דקדקת ודווקנית, כך שלא יהיה מקום לטעויות. ניתן ליטול לדוגמא את בתי האבות או חסות בתי הנוער.

גב' תמר לוין (סמנכ"לית פיתוח ושיווק, קרן דואליס להשקעות חברתיות) – השקעה וליווי עסקים חברתיים

"דואליס" היא עמותה שמשקיעה בעסקים חברתיים אך גם מגייסת כספים לפעילותה. עובדים בשיתוף עם הממשלה במסגרת של קרן יוזמה, ולכן יש להם תנאים ספציפיים הנוגעים לקריטריונים החברתיים אך גם למקורות המימון. דוג' מהפורטפוליו: מסעדת "ליליות" המעסיקה נוער בסיכון. זו חברה בע"מ, אשר לא ממקסמת רווחים. פעלה בעבר כמלכ"ר, דואליס נכנסה לשותפות והפכה את המסעדה לחברה בע"מ, עוד ב-2009 כשלא היה שיח ער של הנושא. לא חיכו להגדרות ורגולציה, אך זה בדיוק משקף עסק חברתי. הקרן משקיעה בעסקים חברתיים שמעסיקים אוכלוסיות מוחלשות. השותפות עם קרנות הביטוח הלאומי (המדינה) היא במסגרת של מענק של 10 מיליון שקלים ל-10 שנים, למולו יש לגייס כ-16 מ' ש"ח, כשב-3-4 שנים הראשונות יש לעשות את ההשקעות.

גב' רונית סגלמן (מנהלת פיתוח פילנתרופיה, שיתופים – אסטרטגיות להשפעה חברתית) – שיח מחבר בין ארגונים חברתיים, משרדים ממשלתיים ופילנתרופים בישראל

בניגוד לדעה הרווחת שאין מספיק כסף פילנתרופי, אנו נמצאים בהיקף חסר תקדים בהיסטוריה העולמית של פילנתרופיה. בישראל אמנם יש מעט מאוד פילנתרופיה מפותחת, אך באמריקה זה רלוונטי. הדיון לא צריך להיות סביב תמורה או השקעה. היום ערכים מתוך הביזנס עבר לתחום הפילנתרופיה. לכן, צריך נורא להיזהר. הפילנתרופיה מעודדת חדשנות ויש בעיניה חדשנות גם במגזר החברתי ולא רק בציבורי. השאלה היא איך לשמר חדשנות. הפילנתרופיה עוסקת המון בשאלה כיצד ניתן לדעת מהו העסק ששמים בו כסף, האם ההשקעה תוביל לתשואה. זה לא משנה אם זה עסק חברתי או לאו. החיסרון בעמותות הוא שהן לא נסגרות אם הן לא מוצלחות לעומת חברות. עם זאת, עסקים חברתיים העבירו את תשומת הלב מהיוזמה לזים.